

EN PRÆSTESTRID I SØLV

Af *Frantz Kjerum*

I året 1714 skænkede en del af den fattige fiskerbefolkning i Løding og Vaagen sogne i Nordnorge præsten Hans Egede et stort og vægtigt sølvkrus. Tegning og inskription i krusets låg giver efterverdenen et levende indtryk af de misstemninger, der rådede mellem præsterne i de to sogne: Hans Egede og Parelus.

I 1707 blev Hans Egede kaldet til præst i det fattige Vaagen sogn, men allerede umiddelbart efter sin tiltræden kom han i stærk strid med nabopræsen Parelus i Løding. En strid som uden al tvivl havde sin igangsætter i præsteenken Dorothea. Hun havde ventet, at hun kunne have ægtet den nye præst, men Egede var imidlertid gift i forvejen med den 13 år ældre Gertrud Rasch.

Dorothea var ikke i tvivl om, hvor hun skulle henvende sig i den for hende pinlige situation, idet Parelus var økonomisk interesseret i Vaagen sogn, da en del af hans menighed holdt til der i den bedste fisketid, og han derfor kunne risikere, at Hans Egede fik tiende af hans folk.

Dorothea havde set ret. Parelus blev et villigt instrument for hendes intriger og chikanerier.

Parelus var en ældre mand. Han sad godt i det økonomisk. I modsætning hertil var Egede ung, fattig og let at opflamme. Stridighederne tog derfor mere på ham end på Parelus. Hans sind formørkedes. Hans nerver blev tyndslidte. Egede skriver selv: „— at endog slemme mennesker med had og eftertragtelse, med løgn og skammelig påsagn gjorde os begge stedet kedsommeligt.“

Var der mange, der lod sig hidse op til modstand mod Egede, var der flere og flere, der sluttede op om ham. Man blev delvis tvunget til at tage standpunkt.

Når fiskerne fra Løding opholdt sig i Vaagen for at fiske der, blev de Egedes tilhørere, og de syntes godt om den pietistiske præsts forkyndelse af ordet. De sluttede sig derfor til ham og trak flere med; bægeret blev fuldt for Parelus. Han så sine tiendeindtægter truet. Han så sin tilhørerskare svinde ind, mens Egedes voksede. Det kunne han ikke tage. Søndag den 9. februar 1714 trængte han ind i Egedes kirke og op for alteret. Senere ville han i sin ophidselse på prædikestolen for at tordne mod utro sognebørn; men Egede forhindrede det ved at sætte lås for prædikestolen.

Hans Egedes sølvkrus.

Dette åbne oprør i Guds hus har sikkert givet anledning til megen ophidselse og „de utro sognebørn“ har ønsket, at mindet om begivenheden skulle huskes, og Egede skulle have et varigt minde om, hvordan man så på striden, og deres fattigdom til trods har de ladet sølvkruset fremstille.

Selv om giverne gennem gaven allerede har taget parti i striden, har de dog villet belære begge parter om det forkerte i en strid Guds tjenere imellem; billedets øverste del viser således en hånd, der fra det høje fører en formaning ned til de to prælater:

I have annamet det forgiefves, gifve det ogsaa
forgiefves. (Math. 20).

Til højre i billedet (se side 306) har vi Hans Egede, hvis bibel er opslået på Paulus 1. brev til Korinthierne det 9. kap., hvori det som et eksempel på, hvorledes man kan indskrænke sin personlige frihed, minder om, at han for bedre at kunne fremme evangeliets sag har givet afkald på sin utvivlsomme ret til at lade sig underholde af menighederne.

Parelius' bibelsider udtrykker ordene: Bær hid. Bær hid. – Non vos, sed vestrum: ikke eder, men eders.

Med de to opslag har giverne dømt i sagen. De har ikke gengivet et enkelt vers fra brevet til Korinth, men blot henvist for at understrege, at Egede havde ret til tiende, ligesom apostelen havde ret til at fordre underhold af sine tilhørere, men Egede gjorde det lige så lidt som Paulus.

Parelius derimod karakteriseres sikkert så kortfattet, for at det skal efterlade indtrykket af en mand, der var mere interesseret i pengene end i sjælene.

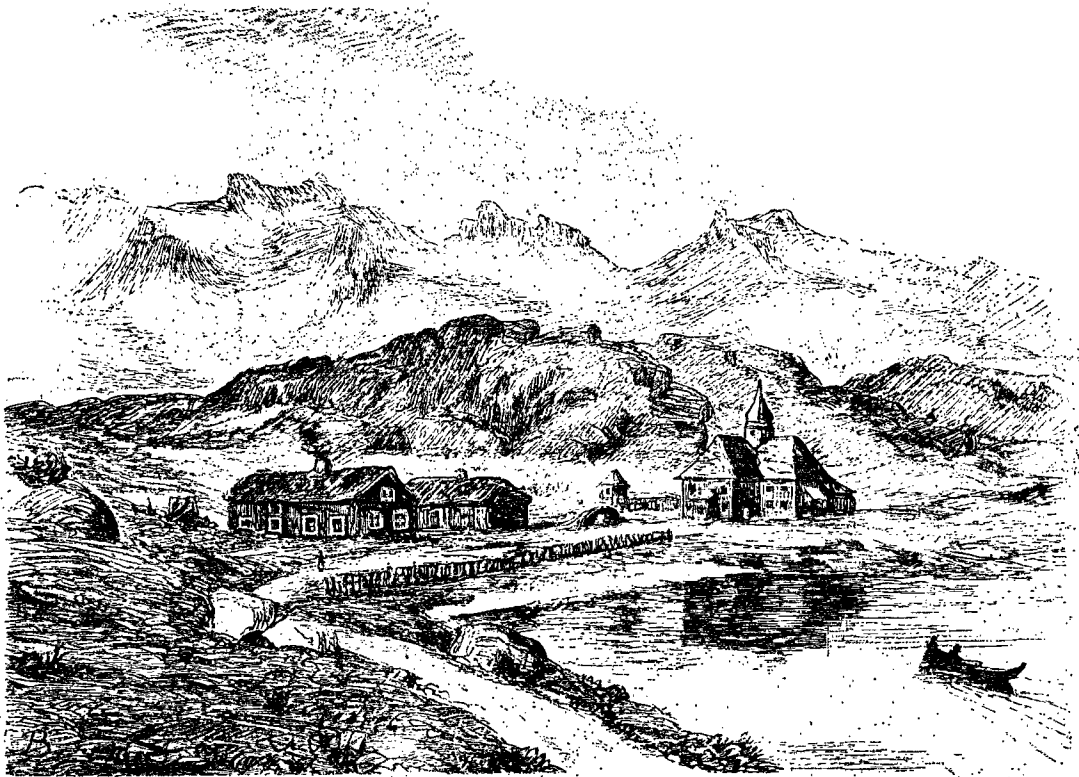
For foden af prædikestolene er menighederne afbildede. Fodstillingerne hos nogle af de personer, der står under Parelius, udviser tvivlrådighed; deres fødder vil føre dem mod Egede, men tør de?

Nydeligt indpasset i hele inskriptionens satire finder vi henvisningen til Matthæus det 20. vers 14 og 15: Tag, hvad dit er og gak bort, men vi vil give denne sidste ligesom dig. Eller have vi ikke magt til at gøre med vort, hvad vi ville, eller er dit øje ondt, fordi vi er gode.

De afbildede fiskere er alle tegnede med hver et knippe fisk, hermed har man sikkert ønsket at understrege, at striden var væsentlig af økonomisk art.

Af inskriptionen på lågets bort kan man se, at giverne har ønsket at give Hans Egede et minde om striden, og takket være dette har eftertiden også fået samtidens dom i denne strid, som indirekte kom til at betyde så meget for Danmarks samhørighed med Grønland.

Det var en hård tid for Egede i Vaagen. Allerede 6 år før den her omtalte strid, et år efter hans ankomst til præstekaldet, var han begyndt at blive rastløs og inde-sluttet. Han søgte ofte ensomheden, enten ude langs klippekysten eller i sit arbejds-værelse. En oktoberdag i 1708 gik han således op og ned ad gulvet og tunlede med sine problemer; men pludselig fyldtes hans hjerne med tanker om Grønland. Han huskede med et, at han for mange år siden havde læst om dette land i „Norriges Beskrivelse“. Han mindedes, at han havde hørt om kløstre og kirker. Mon de var der endnu. I foråret 1709 henvendte han sig til en god ven i Bergen. Denne havde sejlet på Grønland, og af ham ønskede Egede besked om, hvordan det stod til med kristendommen deroppe. Svaret fra vennen var negativt. Egede grublede derfor videre endnu et år, for derefter til bispem at indsende sit første forslag til grønlændernes omvendelse.

Vaagen præstegård og kirke på Hans Egedes tid (efter maleri af Gunnar Berg).

Man skulle vel kunnet forvente, at storheden i disse planer om en mission i Grønland kunne få stridigheders betydning til at blegne, men så var det ikke. Han skriver: „I sådan tvivlrådighed og sindets forstyrrelse passerte jeg tiden indtil 1710 —“.

Ikke engang ensomhedsfølelsen har han kunnet arbejde sig ud af, thi så sent som i 1911 kendte hans hustru ikke noget til hans planer. Først da rygterne om de indsendte planer sivede ud fra bispegården i Bergen fik hun nys om hans ideer, og hun ville ikke vide af dem; tværtimod forsøgte hun af al magt og ved hjælp af sin familie at få ham fra sit forehavende, men da stridighederne med Parelius tilspidsedes, og Gertrud Rasch så, hvor nedrigt hendes mand blev behandlet, begyndte tankerne også at arbejde i hende, og Hans Egede bemærkede det. Han siger selv herom: „Her forsømede jeg ikke at fiske, mens vandet var rørt, stillede min kiere hustru til flittigt eftertænkende om ikke alt sådant efter Guds behag tilfloges os, fordi vi vare uvillige til at fornægte os selv, og at påtage os møye for Christi skyld, bad hende, at hun ickun udi en troende bøn tillige med mig ville overgive Gud den sag. Hun fulgte og mine råd, og ofte med mange tårer bar sin sag frem for Gud, indtil Gud bøjede

Da Gertrud Rasch herefter besluttede at gå ind for sin mands plan, blev hun for alvor hans stadige støtte og vejleder. Hans ensomhedsfølelse var brudt, og det gav ham kræfter til de lange års drøje kamp. Der skulle således gå 7 år fra fiskeristriden i Vaagen kirke til familien Egede kunne sætte foden på Grønlands jord, netop på det sted som den engelske søfarer John Davis i 1585 havde kaldt: „Harbour of Hope“, og som Hans Egede nu med en lille omskrivning kaldte Håbets Ø.

LITTERATUR

Illustreret Tidende 1886.

